

Тарихдан маълумки, илохий диний таълимотнинг асл маъноси унинг сохталаштирувчилари томонидан жуда кўп марта бузиб, нотўғри талкин килиб келинган. Насронийлик тарихида инсоният учун энг фожиали ва аянчли давр хисобланган Салб юришлари бунга ёркин мисол бўла олади. XI аср охирида Оврупо насронийлари Худонинг мархаматига мушарраф бўлган Фаластинни «саклаб қолиш» учун Салб юришлари ўтказишга қарор қилишди. Насоро динини «асраб қолиш» учун бутун Овруподан тўпланган кўшинлар қадамлари етган жойга дахшат ва шафқатсизликни олиб бордилар. Мусулмонлар кўл остида бўлганида тинчлик ва мусулмонлар, яхудийлар ва насронийларнинг ахиллиги таянчи бўлган Куддусни кўшинлар эгаллаб олгач, шаҳар дахшатли вахшийлик ва қонхўрлик майдонига айланади. Салбчилар шаҳардаги мусулмон ва яхудийларни аёвсиз қилишдан ўтказишди. Насроний тарихчиларидан бирининг ёзишича, «улар шаҳарда учратган барча арабларни ва туркларни... эркак ёки аёллигига қарамай ўлдиришди, ҳеч нарсани ҳисобга олмай, ёппасига қиришди».

Салбчилардан бири – Раймонд Агильскийнинг йилномасида мана бундай мазмундаги мактанчоклик билан ёзилган битиклар бор эди:

«Тасвирлашга лойик ажойиб воқеалар содир бўлди. Айрим одамларимиз – улар бизникиларнинг энг раҳмдиллари эди – душманларининг қалласини сапчадек узишди. Одамларимизнинг бошқалари эса уларни найза билан тинчителишарди. Айримлари ганимларини тириклай ўтга ташлашар, кейин узок қийнаб, секин ўлдиришар эди. Шаҳар кўчалари танадан узилган бош, қўл-оёқлар гарамига тўлиб кетди. Шундай тўлдикки, ана шу тана аъзолари ва қаллаларга қокилмасдан кўчадан юриш анча мушкул бўлиб қолди. Аммо буларнинг ҳаммаси Сулаймон подшо ибодатхонаси олдида содир бўлган воқеаларга солиштирганда ҳеч нарсага арзимаёқ қолади. У ерда нима бўлгани қизиқтиряптими? Агар ростини айтадиган бўлсам, гапларимга ишонишингиз қийин. Гапнинг индаллосини айтсам, Сулаймон подшо ибодатхонаси олдида тўқилган қон қарёси одамларимизнинг тиззасидан юқорироққа чиқиб кетди».

Йилномалардаги маълумотларга қараганда, салбчиларнинг кўшинлари шаҳарда икки қун ичида 40 000 га яқин мусулмон ва яхудийни ёвузларча қиймалаб ўлдирганлар. Салбчиларнинг вахшийлиги шу даражага бориб етдики, улар IV салб юриши пайтида ўз диндошларига қарашли Қустантания (Константинопол) шаҳрини ҳам талон-тарож қилдилар. Улар шаҳар черковларига ички безак сифатида ишлатилган олтин зийнатларни, қимматбаҳо тошларни қўчириб олиб, ташиб кетишдан ҳам ҳазар қилмадилар.

Салбчиларнинг вахшийлиги насронийликнинг сиёсий доктринасига мутлақо зид эди. Инжил насронийликни инсониятга юборилган Илохий «муҳаббат ваҳийси» деб таълим беради. Пайгамбар Исо алайҳиссалом ўз эргашувчиларига шундай муқожаат қилган: «Душманларингизни севинглар... сизга жабр-зулм ўтказганларнинг ҳаққига ибодат қилинглар...» (Матто баён этган Инжил, 5/44). «Бир чакканга урганга иккинчисини ҳам тут». (Лука баён этган Инжил, 6/29). Янги аҳднинг ҳеч қайси ерида зулм ва зўравонлик қилишга ижозат берадиган амр-фармон йўқ, ҳатто бегуноҳ одамларни ўлдиришни оқлаш фикрининг ўзи ҳам йўқ. «Бегуноҳ ёш гўдақни ўлдириш» деган жумла фақат бир марта, яхудий шоҳи Ироднинг пайгамбар Исони (с.а.в.) гўдақлигидаёқ ўлдиришга буюргани

асносида тилга олинади.

У холда нима сабабдан одамлар устидан ҳар қандай шаклдаги зўравонлик қилишни таққиллаган муҳаббат динига эътиқод қилувчи насроний салбчилар бу қадар дахшатли вахшийликни содир этдилар? Бунинг сабаби шундаки, ўз динларини гўё ҳимоя қилмоқчи бўлган салбчи жангчилар аслида бу дин ҳақида ҳеч нарса билмаганлар, Инжилни ҳеч қачон ўқимаганлар, насронийликнинг ахлоқий тамойиллари билан таниш бўлмаганлар, салбчиларнинг кўшинлари каттик адаштирилган жохил ва нодон авомдан иборат эди. «Динни асраб қолиш учун» отилиб чиққан бир гуруҳ мунофиқлар Парвардигор номига қасам бердилар ва «Исо Масих шунга буюрган» шиори остида нодон, жохил одамлар оммасини вахшийлик гирдобига улоқтирдилар. Ўзларининг гаразли мақсадлари йўлида, алдов ва динга тухмат билан одамларнинг гоят кўп қисмини дин мутлақо таққиллаган ҳаракатларни содир этишга ундадилар.

Шуни ҳам эслатиб ўтиш лозимки, анча юксак ривожланган жамоа ҳисобланган шарқий насронийлар ўзга диндагиларга тенглаб бўлмайдиган даражада адолат-инсоф билан муносабатда бўлганлар. Салбчилар келгунча ҳам ва салб юришлари тугагандан кейин ҳам, православ насронийлар мусулмонлар билан тинчлик ва тотувликда яшаганлар. Салб юришлари тарихига бағишланган Би-Би-Си телекомпанияси дастурларидан бирида тарихчи Терри Жонс шундай ҳулосага келдики, салбчиларнинг Яқин Шарқдан чиқиб кетиши билан «минтақадаги маданий ҳаёт қайта тикланди ва учала диннинг барча вакиллари Қуддусдаги тинч-осойишта ҳаётларига қайтдилар».

Салбчиларнинг қилмишлари битта умумий ҳолатни ойдинлаштиради: агар қандайдир бир гоёнинг издошлари маърифатдан йироқ бўлсалар, қалбларида иймон бўлмаса, Илохий дин томонидан буюрилган ахлоқ масалаларида нодонлик ва жохилликда юрган бўлсалар, гоёвий нуқтаи назардан барқамол бўлмасалар, у холда уларнинг зўравонликка мойиллиги ҳаддан ташқари қучли бўлади. Ана шу қоида дахрийлик мафқурасига ҳам бирдай тааллуқли. Дунёдаги барча коммунистик ҳаракатлар зўравонлик тарафдори бўлишган, лекин улар ичида энг қутургани ва инсонийлигини йўқотгани Камбоджадаги Кизил кхмерлар режими эди. Чунки коммунистик мафқура тарафдорларининг энг жохил, энг нодон, гумроҳ оммасидан ташқил топганди. «Душманингни ҳали совимаган юрагини сугуриб олиб есангина уни мағлуб қиласан», деган жохилона ақидага амал қилган кизил кхмерлар ўз халқлари бошига вахшиёна қулфатлар олиб келдилар.

Салбчиларнинг вахшийлиги

Ҳазилатли Ҳаластин ерларида уччала диний эътиқод вакиллари тўла тинчлик ва тотувликда яшаб турган бир пайтда Овруро насронийларининг айрим диний ва сиёсий раҳбарлари Қуддус устига салбчилар юриши ўтқазиб тўгрисида қарор қабул қилдилар. 1095 йилнинг 25 ноябрида Клермондаги епископ бош бутхонасида Папа Урбан II насронийларни ҳарбий юриш қилиб, «Муқаддас заминни мусулмонлардан қутқаришга»

чақирди. Оврупонинг барча бурчакларидан тўпланган насронийларнинг юз мингдан зиёдрок кўшини асосан Шаркнинг бехисоб бойликлари тамаъсида Фаластинга қараб йўл олди. Узок ва силла қуритар юришдан, киргинбарот урушлар ва мусулмонларнинг шаҳарларини вайрон қилишдан сўнг салбчилар кўшини ниҳоят 1099 йили Қуддусга етиб борди. Беш ҳафтача давом этган қамалдан сўнг, шаҳар таслим бўлиб, салбчилар унга кириб бордилар ва тарихда хали кўз кўриб, қулоқ эшитмаган вахшийлик содир қилдилар. Шаҳарнинг барча мусулмонлари ва яҳудийлари қиличдан ўтказилди. Салбчилар севги ва раҳм-шафқат дини бўлган насронийликнинг барча ахлоқий амр-фармонларини топтаб ташладилар ва «дин ҳимояси учун қураш» номи билан никобланиб, очик-ойдин ҳудонинг буйруқларига зид равишда террор уюштирдилар. Йиллар ўтиб салбчиларнинг жинойтлари ҳозирги замон насронийлари олий раҳбарлари ва жамоатчилиги томонидан эътироф этилди.

Салоҳиддин Айюбийнинг адолати

Салбчиларнинг ярим ёввойи лашқари сарҳадлари Фаластиндан Антиохия (ҳозирги Туркиянинг жанубий-шарқий қисмидаги Антиокия шаҳри)гача чўзилиб кетган Қуддус подшоҳлигини ташкил этиб, Қуддусни ўз пойтахтларига айлантирди. Бирок муқаддас Фаластин ерларига даҳшат ва қайғу-алам олиб келган бебош салбчиларнинг ҳукмронлиги узок давом этиши мумкин эмас эди. Таниқли сарқарда ва сиёсий арбоб, Қоҳира султони Салоҳиддин Айюбий Яқин Шарқдаги барча мусулмон амирликларини бирлаштириб, 1187 йил 3 июлда Жалила (Генисарет) қўлидан гарброкдаги Хиттин қишлоғи яқинида бўлган жангда салбчиларнинг қўшинларига қашатқич зарба берди. Жангдан сўнг салбчилар қўшинларининг икки бош қўмондони Рено Шатильонский ва қирол Ги Салоҳиддин Айюбийнинг ҳузурига олиб келинди. Суддан кейин мусулмонларни қийноққа солиш ва киргин қилиш билан ёмон ном чиқарган Рено Шатильонскийни қатл қилишга қарор қилинди. Қирол Гини эса, айби бўлмаганлиги учун озод қилиб юбордилар. Фаластин одамлар орасидаги қинакам адолатли муносабатга яна бир қарра гувоҳ бўлди. Хиттиндаги жангдан сўнг Салоҳиддин Айюбий Қуддус шаҳрини салбчилар ҳукмронлигидан батамом озод қилди, айнан Меърож кечаси арафасида Фаластиннинг 88 йиллик истилосига нукта қўйилди. Салбчиларнинг 88 йиллик ҳукмронлиги даврида шаҳарда қачонлардан буён яшаб келган барча мусулмонлар йўқ қилинган эди. Салоҳиддин қўшинлари шаҳарга кириб келгандан сўнг, унда қолган салбчилар ўзлари ҳам ана шундай қисматга дучор бўлишларини кўрқув билан қутдилар. Бирок Салоҳиддин шаҳардаги биронта ҳам насронийга зарар етказмади. Бундан ташқари, у фақат ўзларини салбчилар қўшинига мансуб ҳисоблаган католик насронийларга шаҳарни тарқ этишни буюрди. Православ насронийлар эса шаҳарда қолиб, ҳеч қандай жабр-зулм ва қамситиш кўрмай, одатдагидай ҳаёт кечирдилар ва диний ибодатларини адо этдилар. Англиялик тарихчи Карен Армстронг мусулмонларнинг Қуддусдаги иккинчи қалабасини шундай таърифлайди:

1187 йилнинг 2 октябрида Салоҳиддин ва унинг қўшинлари Қуддусга қолибона кириб қелишди ва энди шаҳар 800 йил мусулмонларники бўлиши қерак эди. Салоҳиддин

православ насронийларга ваъда берганидай, шаҳарда Ислом адолатининг юксак тамойилларини ўрнатди. Куръонга итоатан у ҳеч кимга зулм ўтказмади, 1099 йилдан буён салбчилар томонидан шаҳарда кириб ташланган диндошларининг бегуноҳ ўлими учун касос олмади. Биронта ҳам насроний катл этилмади, улардан бирон кишига ҳам зулм қилинмади. Асир тушган салбчилар учун товон пули энг кам микдорда белгиланди. Куръон оятлари орқали буюрилганига кўра, огир айби бўлмаган кўплаб салбчилар товон пулисиз озод қилиб юборилди. Салоҳиддиннинг иниси Одил ишлатиш учун ўзига 100 якин асирни сўраб олган эди, аммо кейинчалик уларнинг огир рухий ҳолатдалигини кўргач, ҳеч қандай товонсиз барча харбий асирларга жавоб бериб юборди. Айрим бой насронийлар шаҳардан кетишга қарор қилдилар. Улар барча бойликларини ўзлари билан олиб, шаҳарни ҳеч қандай тўсиксиз тарқ этдилар. Ваҳоланки, ана шу бойликлар барча асирларни сотиб олиб, озод қилишга етарли эди. Епископ Гераклиус ўзи учун 10 динор тўплаб, тўплаган ҳамма мол-мулкни аравага юклаб, шаҳарни хотиржам тарқ этди. Султон Салоҳиддин ва унинг қўл остидаги мусулмон кўшинлари насронийларга чинакам адолат ва раҳм-шафқат билан муносабатда бўлдилар, мағлубиятга учраган жангчиларга уларнинг салбчи саркардаларига қараганда ҳам кўпроқ адолат кўрсатдилар. Фаластиннинг бошқа шаҳарлари ҳам салбчиларнинг вахшийлигига дучор бўлган эди. Халқ қахрамони сифатида талқин қилинадиган Англия тарихининг афсонавий шахси Ричард Шерюрак 1119 йилда III салб юришида ҳозирги Исроил ҳудудидаги Аккон (Акра) қалъасини камал қилишда қатнашган. Қалъа таслим бўлгандан кейин, у товон тўлаш ва сулҳ таклифларининг биронтасига кўнмай, шаҳардаги деярли 3000 мусулмонни, аёллар ва болаларни ҳам қўшиб қатл қилишга буйруқ беради. Шаҳарни салбчилардан озод қилган мусулмон кўшинлари тинч аҳолининг вахшиёна қатл этилганлигини ўз кўзлари билан кўрдилар. Хаттоки қариндошлар ва яқинларидан жудолик алами ҳам мусулмонларга ганимдан ўч олиб, зулм қилишга йўл қўймади. Чунки Парвардигор Куръонда мусулмонларга шундай деб буюрган: «Эй мўминлар, бирон қавмни ёмон кўришингиз ҳаддингиздан ошишингизга тортмасин» (Моида, 2). Мусулмонлар ҳеч қачон тинч аҳолига қарши харбий қуч ишлатмаганлар. Хаттоки мағлуб бўлган салбчиларнинг кўшинларига нисбатан ҳам жазо ва шафқатсизлик қўлланилмаган. Чунки Ислом зўравонлик, зиддиятлар, урушлар ва террорни тағ-томири билан йўқотиш йўли ҳамда адолат, тинчлик, диний бағрикенглик ва фаровонлик қафолатидир.

Рус тилидан Аҳмад Муҳаммад Турсун таржимаси

Манба: [Ислом.Ўз](#)